

Aan
Van

De Minister van IenW
WOM

nota

Kaders voor 3e tranche PAGW-projecten

TER BESLISSING

Datum

3 februari 2022

Onze referentie

Opgesteld door

persoonsgegevens ,

Bestuurskern

persoonsgegevens

Uiterlijk bij

22 februari 2022

Beslistermijn

28 februari 2022

Bijlage(n)

3

Aanleiding

Met de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) werkt het Rijk aan toekomstbestendige grote wateren (de bij RWS in beheer zijnde Rijkswateren Waddenzee/Eems-Dollard, IJsselmeergebied, Zuidwestelijke Delta en Rivierengebied) waarin goede ecologische waterkwaliteit (voldoet aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water) en hoogwaardige natuur (passend bij de eisen van de Vogel- en Habitatrichtlijnen) samengaan met een krachtige economie. Zie bijlage 3 voor meer informatie over de PAGW. Deze ambitie past goed in de brede aanpak uit het Coalitieakkoord om de natuur in Nederland in goede staat te brengen, en die zich naast stikstof ook richt op o.a. de (Europese) normen en opgaven voor de waterkwaliteit en biodiversiteit. In 2018-2020 is Rijksbudget toegekend aan de 1^e en 2^e tranche PAGW-projecten.

Om de aanleg van een 3^e tranche PAGW-projecten met realisatie vanaf 2030 te kunnen starten, is het vanwege de benodigde planvoorbereidingen nodig dat de minister van IenW en de minister voor Natuur en Stikstof eind 2022 een besluit nemen over de invulling van deze 3e tranche en het daaraan te besteden Rijksbudget uit het Deltafonds en de LNV-begroting.

Voor de voorbereiding hiervan en het daartoe te voeren overleg met de gebiedspartners zijn eenduidige Rijkskaders nodig en het aan de 3e tranche te besteden Rijksbudget. In deze nota wordt u gevraagd hierover te besluiten, evenals over de communicatie met de Kamer en met de regio over de Rijkskaders voor de 3e tranche PAGW én over de evaluatie van de PAGW.

De beslispunten uit deze nota zijn ook aan minister Van der Wal-Zeggelink voorgelegd, zij is al akkoord.

Geadviseerde besluiten

De stuurgroep PAGW adviseert u t.a.v. de kaders voor de 3e tranche PAGW-projecten om:

- voor het beschikbaar te stellen Rijksbudget voor de 3e tranche (bestemd voor projecten én programma-activiteiten) uit te gaan van de beleidsreservering voor PAGW in het Deltafonds (DF) voor 2030-2033 (€343,2 mln) en LNV-bijdrage in 2033 (€4 mln); totaal €347,2 mln;
- voor de gewenste/benodigde cofinanciering uit te gaan van maatwerk per project in de financiering door Rijk, regionale overheden en/of private partijen

- waarbij elke partij het deel betaald waar deze verantwoordelijk voor is of profijt van heeft;
- c) in te stemmen met inhoudelijke inkadering programmeringsvoorstellen op basis van de lijst van 33 maatregelen uit de *Verkenning Grote Wateren* uit 2017, met ruimte voor regionale projectvoorstellen mits goed onderbouwd en passend bij de PAGW-doelstelling;
 - d) in te stemmen met de voorgestelde selectiecriteria voor de 3^e tranche: zie kernpunten.
 - e) Ten aanzien van de evaluatie van de PAGW wordt geadviseerd om in te stemmen met de verschuiving van de oplevering van de periodieke tussen-evaluatie van de PAGW op doelbereik en doeltreffendheid van 2024 naar 2026, en de Kamer nu wel te melden dat een evaluatie loopt van het procesverloop in de PAGW-projecten tot nu toe (oplevering later dit jaar).
 - f) Tot slot wordt u geadviseerd om de Tweede Kamer en de medeoverheden en andere belanghebbenden in de regio's te informeren over de door u vastgestelde kaders, door middel van het verzenden van bijgevoegde Kamerbrief (bijlage 1) en brief aan de regio's (provincies, waterschappen en belangenorganisaties, met afschrift aan een aantal overleggremia) en de ondertekening daarvan op directeursniveau (bijlage 2).
Indien u instemt met deze kaders en de bijgesloten concept-Kamerbrief in bijlage 1, kunt u deze ondertekenen.

Datum
21 september 2021

Onze referentie

Uiterlijk bij
22 februari 2022

Bijlage(n)
3

Aan
Minister

Van
persoonsgegevens

Kernpunten

- Beslispunten a - d zijn eerder aan demissionair minister Visser voorgelegd die aangaf dat hierover door haar opvolger besloten moet worden.
- De PAGW ondersteunt voor de grote wateren de ambitie van volledige doelrealisatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn in 2050 en voorkomen van verslechtering van de in 2027 door maatregelen Kaderrichtlijn Water bereikte ecologische waterkwaliteit (zie bijlage 3 voor meer informatie over de PAGW).

Ad a) Omvang 3^e tranche

- U wordt geadviseerd om het beschikbare budget voor de 3^e tranche te beperken tot het voor 2030-2033 gereserveerde Rijksbudget, en niet het gereserveerd budget voor latere jaren al beschikbaar te stellen voor de 3^e tranche. Dit is gebaseerd op deze overwegingen: de begrensde mogelijkheid binnen het Deltafonds om door budgetschuifruimte de planvoorbereidingen van projecten eerder dan vanaf 2030 te financieren; de ecologisch noodzakelijke volgordelijkheid van PAGW-maatregelen; de beperkte uitvoeringscapaciteit bij gebiedspartners; de mogelijkheid om lessen uit evaluaties maximaal te kunnen benutten; en het bieden van beslisruimte aan een volgend kabinet.
- Een beslissing over een 4^e tranche zou dan in 2026 kunnen worden genomen.

Ad b) Cofinanciering

- PAGW-projecten kunnen zeer verschillen qua verantwoordelijkheden en profijt en daarom wordt inzake cofinanciering geadviseerd uit te gaan van maatwerk per project. Inzet is dat er sprake is van cofinanciering passend bij de verantwoordelijkheden en het profijt van partijen. In het geval dat een project alleen op PAGW-doelen ziet en andere partijen geen 'meekoppelkansen' zien, zou de consequentie dan kunnen zijn dat het Rijk de enige financier is.
- Alternatief is cofinanciering te vragen op basis van een gelijk percentage voor alle PAGW-projecten. Dit is slecht te onderbouwen gelet op de verschillen in

verantwoordelijkheden en profijt per project en kan contraproductief werken, omdat partijen kunnen afhaken als de gevraagde financiële bijdrage niet in verhouding staat tot hun verantwoordelijkheden en verwachte baten. Omgekeerd bestaat dan ook de kans dat partijen hun bijdrage minimaliseren terwijl ze vanwege hun verantwoordelijkheden en profijt ook een hogere bijdrage zouden kunnen verantwoorden.

Datum
21 september 2021

Onze referentie

Uiterlijk bij
22 februari 2022

Bijlage(n)
3

Aan
Minister

Van
persoonsgegevens

Ad c) Inhoudelijke inkadering

- In 2017 is een lijst met 33 maatregelen opgesteld, die noodzakelijk worden geacht om de PAGW-doelen te realiseren. Hieruit zijn ook de projecten in de 1^e en 2^e tranche gekozen. Deze lijst van maatregelen blijft het uitgangspunt voor realisatie van de PAGW.
- Mogelijk zijn er nu echter ook andere maatregelen/projecten in beeld die minimaal een gelijk effect hebben. Gelet op het met de Kamer gedeelde voornemen om PAGW samen met regionale partijen op te pakken is het advies om deze partijen ruimte te geven om met alternatieven (t.o.v. de lijst van 33 maatregelen) te komen, op voorwaarde dat deze bijdragen aan minimaal gelijk PAGW-doelbereik (zie ook bijlage 3).
- U kunt overwegen om pas ruimte te bieden voor projectvoorstellen die afwijken van deze lijst nadat de eerste evaluatie van de PAGW (die voorzien is in 2026) is afgerond.

Ad d) Selectiecriteria

- In geval er meer projecten voorgesteld worden dan er middelen beschikbaar zijn, is selectie en rangordening gewenst.
- De volgende selectie- en rangordeningscriteria worden voorgesteld:
 - o voorstellen zijn voldoende concreet (maakbaar, haalbaar) en qua plan-voorbereiding en aanleg volledig binnen de doorlooptijd van de 3^e tranche uit te voeren.
 - o Prioritering bepalen op basis van: (1) ecologische urgentie (vanwege wettelijke verplichtingen vanuit Vogel- en Habitatrichtlijn en Kaderrichtlijn water); (2) verwachte ecologische verbetering; (3) synergie met andere aan PAGW gerelateerde opgaven en eventuele neveneffecten; (4) ruimte voor inpassing van niet direct aan PAGW gerelateerde opgaven ('meekoppelen'); (5) spreiding over Nederland en werkbelasting per regio; (6) beschikbaarheid cofinanciering en andere bijdragen van regionale partners.

Ad e) evaluatie van de PAGW

- In de communicatie over de PAGW tot nu toe is aangegeven dat er in 2024 een periodieke tussenevaluatie van de PAGW zou zijn. Gelet op de stand van zaken van de PAGW op dat moment is de toegevoegde waarde daarvan echter gering. De PAGW is opgestart in 2018 en alle projecten uit de 1e en 2e tranche, op één na (Marker Wadden) zullen allemaal pas na 2024 klaar zijn.
- Voorgesteld wordt daarom om de Kamer in de Kamerbrief ook te informeren over oplevering van de eerste PAGW-evaluatie op doeltreffendheid/doelmatigheid in 2026 in plaats van in 2024, en tevens te melden dat een (eerste) procesevaluatie wordt uitgevoerd en dit jaar zal worden afgerond. Gelet op de voorlopige status van conclusies van deze evaluatie is het niet aan te bevelen om deze nu al te delen.

- Tot slot : Er zijn gebiedsprocessen gaande die binnen enkele jaren kunnen leiden tot voorstellen die passen binnen de PAGW. In de besluitvorming eind 2022 over toekenning rijksbudget aan de 3e tranche PAGW zou een reservering opgenomen kunnen worden voor invulling op een later moment (2023 of zelfs 2024), met als risico dat beschikbare middelen dan niet op tijd of niet gebruikt worden. Daarom is in de Kamerbrief opgenomen dat die voorstellen een plek krijgen in latere tranches. In de loop van 2022 kunt u, mocht het nodig zijn, alsnog anders besluiten.

Datum

21 september 2021

Onze referentie
Uiterlijk bij

22 februari 2022

Bijlage(n)

3

Aan

Minister

Van

persoonsgegevens

Communicatie en betrekken regio

Ter voorbereiding van de 3^e tranche zal met de medeoverheden en andere belanghebbenden overlegd worden om te komen tot een gedragen voorstel voor de invulling van de 3^e tranche. In de communicatie zal worden toegelicht dat een deel van het Rijksbudget nodig is voor financiering van externe ondersteuning en capaciteit van RWS, SBB en RVO voor activiteiten op programmaniveau.

Informatie die niet openbaargemaakt kan worden

Niet van toepassing.

Bijlagen

Volgnr	Naam	Informatie
1	Concept-Kamerbrief over voortgang en kaders 3e tranche PAGW	
2	Conceptbrief aan de regio's over kaders en proces om te komen tot een 3e tranche PAGW	
3	Factsheet PAGW	Doel, achtergrond, feitelijke informatie en stand van zaken PAGW
3.1	Kamerbrief 27625-422 van 7 maart 2018	Relevante Kamerbrieven waarnaar verwezen wordt in deze nota en in de factsheet
3.2	Kamerbrief 27625-488 van 8 november 2019	
3.3	Kamerbrief 27625-523 van 4 november 2020	

Toelichting

Kaders 3^e tranche: algemeen

In de factsheet in bijlage 3 is meer informatie opgenomen over de PAGW en de projecten in de 1^e en 2^e tranche van de PAGW (zie ook: <http://www.pagw.nl>). Vanaf 2030 is momenteel een reservering van rijksbudget voor de PAGW, naast de PAGW-middelen waarover eerder al is besloten en waaruit projecten worden voorbereid en gerealiseerd. Het vanaf 2030 beschikbare budget is alleen efficiënt en effectief te besteden als de planvoorbereidingen voor nieuwe projecten in 2029 worden afgerond en de aanleg in 2030 kan starten. De ambitie is daarom om de planvoorbereidingen conform MIRT-spelregels gerealiseerd te hebben voor 2030. Daarvoor is het in elk geval nodig om eind 2022 te besluiten aan welke nieuwe PAGW-projecten Rijksbudget wordt toegekend. Gelet op de feitelijke doorlooptijden van de MIRT-procedures is afronding van alle MIRT-planvoorbereidingen voor 2030 ambitieus en pleit het ervoor om in de selectie van projecten voor de 3^e tranche rekening te houden met haalbaarheid en maakbaarheid van projecten.

Beleidsreservering voor de PAGW vanaf 2030

Vanaf 2030 staat binnen het Deltafonds voor PAGW een beleidsreservering. Deze reservering wordt jaarlijks geëxtrapoleerd. De beleidsreservering is nog niet toegekend aan specifieke projecten: €85,8 mln per jaar voor de periode t/m 2040 in het Deltafonds (nu concreet gereserveerd voor 2030-'35 met jaarlijkse extrapolatie tot einde looptijd van het DF (nu 2035)) en een voornemen om €66 mln per jaar voor 2041-'50 in het Deltafonds te reserveren. Daarnaast staat €4 mln per jaar voor 2033-'50 in de LNV-begroting gereserveerd¹. Deze reserveringen zijn nodig voor programma-activiteiten in het kader van de PAGW, apparaatskosten, beheer en onderhoud van nieuwe aanleg, en het Rijksaandeel in de financiering van projecten, waarbij middelen van Deltafonds en LNV gescheiden worden gehouden.

In 2022 worden de projecten voor de 3^e tranche van de PAGW geselecteerd. Deze projecten zullen dan vanaf 2023 volgens de MIRT-spelregels worden voorbereid om dan vanaf 2030 uitgevoerd te worden. Om deze voorbereidingen te kunnen doen (MIRT-onderzoek, -verkenning en -planuitwerking) wordt, indien u instemt met de 3^e tranche PAGW, geprobeerd om het kasritme binnen de begrotingscyclus zo aan te passen dat dit beter aansluit bij deze tranche, en vanaf 2030 gereserveerde Deltafondsmiddelen naar voren te halen ter financiering van de genoemde activiteiten vanaf 2023. Hierdoor is dan de realisatie van projecten vanaf 2030 mogelijk. DGWB heeft in de voorbereiding op de Ontwerpbegroting 2023 hiervoor een mutatie ingediend.

Na besluitvorming over de inzet van de derde tranche PAGW (eind 2022) zullen de middelen op het Deltafonds bij een volgende begroting worden overgeheveld van de beleidsreservering naar het uitvoeringsartikel.

Cofinanciering door regionale partijen

De PAGW-ambitie is door regionale overheden en met name natuurorganisaties meermalen onderschreven, hoewel ook geconstateerd kan worden dat er in beleidsdocumenten van andere overheden nauwelijks direct wordt verwezen naar

¹ De PAGW-bijdrage vanuit LNV van €4 mln per jaar is tot en met 2032 meegenomen in de besluitvorming over de 2^e tranche PAGW (€200 mln IenW, €48 mln LNV). Voor de periode 2030-2033 resteert er dan €4 mln vanuit de begroting van LNV in 2033 voor de 3^e tranche.

Datum

21 september 2021

Onze referentie

Uiterlijk bij

22 februari 2022

Bijlage(n)

3

Aan

Minister

Van

persoonsgegevens

de PAGW. Regionale overheden hebben ook verantwoordelijkheden voor de ruimtelijke kwaliteit en natuur van de grote wateren, de primaire keringen en de voor PAGW relevante binnendijkse omgeving. En regionale overheden en private stakeholders hebben baat bij de realisatie van de PAGW-ambitie (sociaal-economische impact van hoogwaardige grote wateren en versterking kwaliteit regionale wateren). Deze gedeelde verantwoordelijkheden van en baten voor de regio kunnen doorwerken in samenwerking en cofinanciering van 3^e tranche PAGW-projecten, zoals dat ook voor de 1^e en 2^e tranche PAGW-projecten is/wordt geëffectueerd.

De ervaring met samenwerkingsafspraken en cofinanciering bij de 1^e en 2^e tranche leert dat regionale overheden en maatschappelijke organisaties bereid zijn mee te betalen aan PAGW-projecten, maar dat dat zich richt op de kosten voor adviesbureaus en aannemers voor verkenning, planuitwerking en aanleg en niet op de apparaatskosten van de uitvoeringsorganisaties van de Rijksoverheid. Voor de externe communicatie over de benodigde budgetten is het dan ook van belang om duidelijk te communiceren over welke kosten gedekt moeten worden door de budgetten.

Om de planvoorbereiding van een PAGW-project te kunnen starten is een MIRT-startbeslissing voor de verkenningsfase nodig. Voortaan zal bij nieuwe verkenningen en startbeslissingen 100% van de geraamde kosten binnen het fonds worden geraamd, waarbij cofinanciering hier ook onderdeel uit van kan maken. Ingeval er onvoldoende cofinanciering voor één of meerdere voorstellen in zicht is, kan IenW/LNV de voorstellen niet opnemen in de 3e tranche; de scope van het project/de projecten verkleinen (ten koste van doelbereik PAGW); of extra financiering toekennen in een volgende tranche (daarmee wel een voorschot nemend op besluitvorming over de volgende tranche). Voor de lijst van te hanteren beoordelingscriteria voor de 3^e tranche wordt voorgesteld ook op te nemen het criterium 'beschikbaarheid cofinanciering en overige bijdragen regionale partners' waarmee dit ook onderdeel uitmaakt van de afweging die leidt tot de 3^e tranche.

Te bieden speelruimte voor opvoeren projectvoorstellen

Bij de start van de PAGW in 2018 is de lijst met 33 maatregelen uit de *Verkenning Grote Wateren* (2017)² als vertrekpunt genoemd voor de programmering van volgende tranches voor de PAGW (Kamerstukken 27625, nrs. [422](#), [488](#) en [523](#)). Bij de selectie van projecten voor de 3^e tranche vasthouden aan de lijst met 33 maatregelen biedt ook (politieke) duidelijkheid. Voor diverse maatregelen geldt een aanpak van starten met een pilot en na evaluatie opschalen. Die aanpak kan dan worden voortgezet. De lijst biedt ook flexibiliteit: enkele maatregelen zijn geformuleerd als oplossingsrichtingen: binnen die oplossingsrichtingen zijn meerdere projecten denkbaar. Zo zijn binnen de maatregel 'verzachten randen van het wad' integrale dijkversterkingsprojecten, vooroevoerprojecten en onderwaternatuurprojecten mogelijk. De eerste tussenevaluatie van de PAGW (voorzien klaar te zijn in 2026) kan aanleiding geven de lijst van 33 maatregelen aan te passen, maar dat zou dan relevant zijn voor latere tranches.

Echter, nieuwste inzichten leiden tot discussies over enkele maatregelen in de lijst. Er zijn in de regio ideeën over mogelijke alternatieve maatregelen met

Datum

21 september 2021

Onze referentie**Uiterlijk bij**

22 februari 2022

Bijlage(n)

3

Aan

Minister

Van

persoonsgegevens

² <https://www.pagw.nl/publicaties/kamerstukken/2017/11/11/conclusies-verkenning-grote-wateren>

minimaal een vergelijkbaar doelbereik. Het rigide vasthouden aan de lijst met 33 maatregelen biedt geen ruimte voor door regio's aan te dragen alternatieve maatregelen en zou kunnen leiden tot minder draagvlak voor de PAGW. De PAGW-opgaven centraal stellen en het rijksbudget voor PAGW expliciet bestemmen voor inrichtingsmaatregelen ter verbetering van de ecologische systeemkwaliteit van de grote wateren biedt meer ruimte voor de regio om alternatieve maatregelen voor te stellen die ook koppelingen met andere gebieds-opgaven en lopende gebiedsprogramma's mogelijk maken. Het PAGW-doelbereik in de Rijkswateren van voorstellen die afwijken van de lijst van 33 maatregelen moet dan wel goed onderbouwd zijn. Met de kennis van nu wordt een beperkt aantal alternatieve maatregelen verwacht. Voorstellen voor alternatieve maatregelen worden ook betrokken in de evaluaties PAGW.

Datum
21 september 2021

Onze referentie

Uiterlijk bij
22 februari 2022

Bijlage(n)
3

Aan
Minister

Van
persoonsgegevens

Planning 3^e tranche PAGW

De samenwerking Rijk-regio in verdere uitrol PAGW ontwikkelt zich in het algemeen redelijk positief op inhoud en financiering. Tot ongeveer medio 2022 kunnen IenW-LNV met ondersteuning van RWS-SBB-RVO ambtelijk en bestuurlijk met regionale overheden en andere stakeholders overleggen over PAGW als geheel en de vulling van een 3^e tranche PAGW-projecten (programmering, samenwerking, cofinanciering, koppelkansen) in het bijzonder. Vanaf zomer 2022 kan dan de oogst van het overleg met de regio geanalyseerd en verwerkt worden in het voorstel eind 2022 voor een besluit over toekenning rijksbudget aan specifieke projecten.

Momenteel zijn er gebiedsprocessen gaande (o.a. in de Westerschelde) die binnen enkele jaren (maar later dan 2022) kunnen leiden tot projectvoorstellen die passen binnen de PAGW. De vraag is of in de besluitvorming eind 2022 over toekenning rijksbudget aan projecten voor de 3^e tranche PAGW ook een reservering moet worden opgenomen voor invulling later (2023), vergelijkbaar met de 2^e tranche waarover ook op twee momenten is beschikt. Voordeel van besluitvorming op twee momenten is dat dit uiteindelijk tot een betere selectie van projecten kan leiden, met meer steun in de regio. Nadeel is dat beschikbaar PAGW-budget vanaf 2030 hierdoor mogelijk slechter benut wordt (gelet op lange doorlooptijd van voorbereiding, verkenning en planuitwerking), en zich meer partijen melden met voorstellen die ook voor latere besluitvorming in aanmerking willen komen. Vanwege dit nadeel is in de concept-Kamerbrief de optie om pas in 2023 te besluiten over een deel van het budget niet opgenomen. Afhankelijk van de voortgang in de gebiedsprocessen kan in de loop van 2022 alsnog besloten worden tot één of een getrapte besluitvorming voor toekenning rijksbudget aan alle projecten voor de 3e tranche.

Selectiecriteria 3e tranche PAGW

Om beschikbaar PAGW-budget vanaf 2030 te kunnen benutten, dienen projectvoorstellen voor de 3e tranche voldoende concreet te zijn om voorbereiding, verkenning en planuitwerking tijdig te kunnen starten en afronden. Daarom wordt dit als ingangsvoorwaarde voorgesteld. Met de criteria 'ecologische urgentie' en 'ecologische verbetering' wordt getoetst of projectvoorstellen voldoende bijdragen aan het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water en de Vogel- en Habitatrichtlijnen. Deze criteria wegen zwaar aangezien zij rechtstreeks aansluiten op het doel van de PAGW. Het criterium 'synergie met andere PAGW-gerelateerde opgaven' toetst of een voorstel bijdraagt (of juist niet) aan andere milieu- en natuurdoelen dan verbetering van de water- en natuurkwaliteit in de

Rijkswateren, te denken valt aan de drinkwater- en zoetwatervoorziening; met het criterium 'ruimte voor inpassing van niet direct aan PAGW gerelateerde opgaven' wordt getoetst of met het voorstel ook andere dan waterkwaliteits-, natuur- en milieudoelen worden gerealiseerd (bijvoorbeeld doelen op het gebied van economische ontwikkeling, energieopwekking of recreatie) of daar juist haaks op staat. Het criterium 'spreiding over Nederland en werkbelasting per regio' kijkt naar spreiding van projecten over Nederland en voldoende beschikbaarheid van uitvoeringscapaciteit in de verschillende regio's. Tot slot wordt met het criterium 'cofinanciering en andere bijdragen regionale partners' ook de beschikbaarheid van financiële of andere bijdragen uit de regio meegewogen in de selectie van projecten.

Datum

21 september 2021

Onze referentie**Uiterlijk bij**

22 februari 2022

Bijlage(n)

3

Aan

Minister

Van

persoonsgegevens

Monitoring en evaluatie van de PAGW

Om de PAGW te kunnen toetsen op doeltreffendheid en doelmatigheid wordt een langjarig monitoring- en evaluatieprogramma opgezet. De PAGW is pas opgestart in 2018 en alle projecten uit de 1e en 2e tranche, op één na (Marker Wadden) zullen allemaal pas na 2024 klaar zijn. In de Kamerbrief van 8 november 2019 ([Kamerstuk 27625, nr. 488](#)) is gemeld dat 'uiterlijk in 2024 en elke 6 jaar daarna worden de PAGW en de 33 maatregelen uit de Verkenning Grote Wateren (ex-ante) geëvalueerd op onder meer doelbereik en de effectiviteit van de gerealiseerde maatregelen'.

Het in opbouw zijnde monitoring- en evaluatieprogramma voor de PAGW voorziet er nu echter niet in om in 2024 evaluerende uitspraken te doen over doelbereik en effectiviteit. Om hierover wel uitspraken te kunnen doen zou een ex ante-evaluatie uitgevoerd kunnen worden waarin op basis van expertoordeel en modelberekeningen uitspraken worden gedaan. Aangezien de kennis nu over te verwachten effecten niet veel groter is dan de kennis op basis waarvan de lopende projecten gekozen werden, is de meerwaarde waarschijnlijk beperkt. In 2026 is ook de eindevaluatie voorzien van de KRW-maatregelen. Het is niet onlogisch om dan ook een eerste grote evaluatie van de PAGW te publiceren. Wel is voorzien in procesevaluaties vóór 2024: de eerste daarvan zal in de komende maanden worden opgeleverd. Deze specifieke procesevaluatie richt zich op het verloop van de samenwerking tussen overheden in de PAGW-projecten tot nu toe. Deze evaluatie is nog niet afgerond maar voorlopige conclusies zijn wel al gepresenteerd.

Daarom stellen we voor om in de brief aan de Kamer over de kaders voor de 3^e tranche ook een paragraaf over de stand van zaken en monitoring en evaluatie van de PAGW op te nemen en daarin te melden dat de eerste evaluatie op doelbereik, doeltreffendheid en doelmatigheid van de PAGW in 2026 afgerond zal worden en niet in 2024.

In de Kamerbrief kan dan ook melding worden gemaakt van de dit jaar af te ronden procesevaluatie. Met opname van die tekst kan dan ook worden tegemoetgekomen aan een opmerking in het rapport 'Beleidsdoorlichting artikel 11 integraal waterbeleid' (bijlage bij Kamerstuk 32861, nr. 70) dat voor de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) ook een evaluatie is voorzien in 2021. Een tekstvoorstel is opgenomen in de concept-Kamerbrief in bijlage 1.